

УДК 614.254:378

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-67-155-161>

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ, ОСНОВНІ ПЕРІОДИ ТА НАПРЯМИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.О. БОГОМОЛЬЦЯ.

© Шарлай Н. М.

Українська медична стоматологічна академія

Інформація про автора:

Шарлай Наталія Миколаївна, ORCID: /0000-0001-7728-4820, . natasharlay38@gmail.com; викладач кафедри фізіології; Українська медична стоматологічна академія, вул. Європейська, 39, м. Полтава, 36011, Україна.

У статті висвітлюються провідні аспекти науково – педагогічної діяльності Олександра Олександровича Богомольця розвитку медичної науки. Метою статті являється науково – організаційна та педагогічна діяльність О.О. Богомольця. Для вирішення поставленої мети досягнуто вирішенням таких завдань. Проаналізувати історико – педагогічну та наукову літературу, а також публікації у періодичних виданнях XIX – XX ст., визначити прогресивні й традиційні підходи, практичний досвід, педагогічну спадщину минулого.

В результаті проведеного історичного аналізу описано біографічний нарис життя та професійної діяльності видатного вченого Олександра Олександровича Богомольця, визначено хронологічні періоди професійної діяльності. Обґрунтовано внесок Олександра Богомольця у розвиток викладацької діяльності й фактори формування ідей професійної медичної освіти у науково-педагогічній спадщині.

Аналізуючи досвід діячів освіти, а саме: В. Сухомлинського, А. Макаренка, Ю. Дзеровича, А. Волошина, Г. Ващенко, А. Животка, О. Барвінського, Я. Кузьміва, А. Крушельницького, І. Огієнка, С. Сірополка, та ін., учені прагнули визначити шляхи подальшого розвитку та перспективи вдосконалення освіти й виховання. Останніми роками вчені розглядають дослідження педагогічних персоналій на новому рівні, аналізуючи їх в сукупності системи особистісних, соціальних і внутрішньо наукових детермінант.

Освітні діячі сучасної України переважно визначають науковців за певними критеріями, а саме: педагогів з наковим життєвим шляхом та професійним педагогічним кредом; педагогів, які працювали в парадигмі національної педагогіки; яскравих науковців, що очолювали культурно-освітні товариства, педагогічні організації тощо. Водночас педагогічний доробок видатних науковців, що мали наукові школи на теренах усього колишнього Радянського Союзу і блискуче впливали на формування наукових національних еліт в XX ст., коли на українських землях відбувався процес розвитку системи вищої освіти, посилення боротьби між комуністичною та національною ідеями, коли було висунуто концепцію нації (національної свідомості) і концепцію «радянської людини», відбувалася активна просвітницька робота тощо, залишився недостатньо вивченим, що порушує цілісність вітчизняної історії освіти.

Ключові слова: О.О. Богомольць, наукова діяльність, життєвий шлях, педагогічні погляди, педагогічні технології, культура мислення, інноваційні технології, галузі медичної освіти.

Шарлай Н. М. «Жизненный путь, основные периоды и направления научной деятельности А.А. Богомольца»

В статье рассматриваются ведущие аспекты научно - педагогической деятельности Александра Александровича Богомольца развития медицинской науки. Целью статьи является научно - организационная и педагогическая деятельность А.А. Богомольца. Для решения поставленной цели достигнута решением таких задач. Проанализировать историко - педагогическую и научную литературу, а также публикации в периодических изданиях XIX - XX вв., Определить прогрессивные и традиционные подходы, практический опыт, педагогическое наследие прошлого.

В результате проведенного исторического анализа описано биографический очерк жизни и профессиональной деятельности выдающегося ученого Александра Александровича Богомольца, определены хронологические периоды профессиональной деятельности. Обоснованно вклад Александра Богомольца в развитие преподавательской деятельности и факторы формирования идей профессиональной медицинского образования в научно-педагогическом наследии.

Анализируя опыт деятелей образования, а именно: В. Сухомлинского, а Макаренко, Ю. Дзеровича, А. Волошина, Г. Ващенко, А. Животка, В. Барвинского, Я. Кузьмива, А. Крушельницького, И. Огиенко, С. Сирополка, и др., ученые стремились определить пути дальнейшего развития и перспективы совершенствования образования и воспитания. В последние годы ученые рассматривают исследования педагогических персоналий на новом уровне, анализируя их в совокупности системы личностных, социальных и внутренне научных детерминант.

Образовательные деятели современной Украины в основном определяют ученых по определенным критериям, а именно: педагогов с научно-жизненным путем и профессиональным педагогическим кредо; педагогов, работавших в парадигме национальной педагогики; ярких ученых, возглавлявших культурно-просветительные общества, педагогические организации и тому подобное. В то же время педагогическое наследие выдающихся ученых, имели научные школы на территории всего бывшего Советского Союза и блестяще влияли на формирование научных национальных элит в XX в., когда на украинских землях происходил процесс развития системы высшего образования, усиление борьбы между коммунистической и национальной идеями, когда было выдвинуто концепцию нации (национального сознания) и концепцию «советского человека», происходила активная просветительская работа и т.д., остался недостаточно изученным, что нарушает целостность отечественной истории образования.

Ключевые слова: А.А. Богомолец, научная деятельность, жизненный путь, педагогические взгляды, педагогические технологии, культура мышления, инновационные технологии, области медицинского образования.

N.Sharlai "Life path, main periods and scientific activity directions of A.A. Bogomolets"

The leading aspects of scientific - pedagogical activity of Alexander Alexandrovich Bogomolets of medical science development are covered in the article. The purpose of the article is the scientific - organizational and pedagogical activities of Alexander Bogomolets. The problem solution is achieved by solving the following following tasks: to analyze historical - pedagogical and scientific literature, as well as publications in periodicals of XIX - XX centuries, to determine progressive and traditional approaches, practical experience, pedagogical heritage of the past. As a result of the historical analysis, a biographical sketch of the life and professional activity of the outstanding scientist Alexander Alexandrovich Bogomolets is described, chronological periods of professional activity are determined. The contribution of Alexander Bogomolets to the development of teaching activities and the factors of forming the ideas of professional medical education in the scientific and pedagogical heritage are substantiated.

Analyzing the experience of educators, namely: V. Sukhomlinsky, and Makarenko, Y. Dzerovich, A. Voloshin, G. Vashchenko, and A.Zhivotka, V. Barvinsky, Y. Kuzmiv, A. Krushelnitsky, I. Ogienko, S. Syropolka, and others ., scientists ought to determine the ways of further development and prospects for improving education and upbringing. In recent years, scientists have been considering studies of pedagogical personalities at a new level, analyzing them in the aggregate of the system of personal, social and internally scientific determinants.

Scientists of modern Ukraine basically justify the educators according to Specific criteria: teachers on the same vital Way and professional pedagogical moto; educators who worked in the paradigm of national pedagogy; Bright scientists that led cultural and educational societies, pedagogical organizations, etc. At the same time, the pedagogical heritage of prominent scientists that small scientific schools in the entire former Soviet Union and bliskuchii were invested in the formation of scientific national elites in the XX century, when the process of higher education system development took place on Ukrainian lands, the struggle between the communist and national ideas intensified, when the concept of nation (national consciousness) and the concept of "Soviet man" were put forward, active educational work took place, etc., remained insufficiently studied that violates the integrity of the domestic history of education.

Key words: A.A.Bogomolets, scientific activity, life path, pedagogical views, pedagogical technologies, a culture of thinking, innovative technologies, areas of medical education

Актуальність дослідження і постановка проблеми: Освітня політика в українській державі, пов'язана з переходом на новий якісний рівень на основі демократизації та гуманізації середньої та вищої школи, націлює українське суспільство та його

освітньо-виховні структури на кардинальне вдосконалення змісту освіти та виховання молоді, на розробку високих та якісних педагогічних технологій і експериментальних моделей. Однак сучасна освітня політика повинна широко використовувати не тільки

інноваційні технології та нові форми й методи освітньої діяльності, а й прогресивні традиційні підходи, накопичені педагогічною наукою, у т. ч. практичний досвід, унікальну педагогічну спадщину минулого, які є невичерпним джерелом думок, поглядів, систем, теорій. Без їх актуалізації важко уявити впровадження в педагогічну теорію та практику будь-яких інновацій. Взаємозв'язок і взаємодія традиційного попереднього досвіду та нових підходів, прогресивних ідей минулого, інноваційних технологій сучасності, історії й теорії – найважливіша позиція, яка використана в даному історико-педагогічному дослідженні. На думку Т. Г. Браже, «накопичення вчителем практичного досвіду є необхідною, але недостатньою умовою зростання: притаманне постійне осмислення, аналіз і удосконалення власного досвіду дає змогу вчителю розвивати свою майстерність».

В. О. Сухомлинський, наголошуючи на важливості постійності процесу удосконалення педагогічної майстерності, відзначає, що «передусім самоосвіта, особисті педагогічні зусилля, спрямовує на підвищення власної культури праці й насамперед культури мислення. Чим більше відбувається вивчення і спостереження досвіду своїх старших колег, тим частіше, будуть народжуватися власні педагогічні ідеї».

Мета роботи: Проаналізувати історико-педагогічну та наукову літературу, а також публікації у періодичних виданнях XIX – XX ст., визначити прогресивні та традиційні підходи, практичний досвід, педагогічну спадщину минулого.

Доречно було б саме звернутися до дослідження постаті одного з видатних вітчизняних науковців, педагога вищої школи, організатора науки в Україні Олександра Олександровича Богомольця

Виклад основного матеріалу: Серед проблем історії педагогіки однією з найбільш досліджуваних була у різні періоди творча спадщина видатних педагогів минулого. Ідеї й погляди педагогів вивчалися як оригінальні й самоцінні феномени, що зображують певні тенденції у розгортанні історико-педагогічного процесу – складової культури суспільства певного періоду. Аналізуючи досвід попередників, учні прагнули визначити шляхи подальшого розвитку та перспективи вдосконалення освіти й виховання. Останніми роками вчені

розглядають дослідження педагогічних персоналій на новому рівні, аналізуючи їх в сукупності системи особистісних, соціальних і внутрішньо наукових детермінант. Однією з умов розвитку незалежної держави є виховання всебічно розвиненої, цілісної особистості, якій властивим є наслідування та збагачення духовної культури та скарбів українського народу. Свідоме ставлення молоді до здобутків попередніх поколінь може забезпечити гармонійність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагативши на цій основі інтелектуальний потенціал народу, його духовність і культуру. Основні засади формування такої особистості розкрито в Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття та Концепції національного виховання.

Аналіз історико-педагогічної, наукової літератури, публікацій у періодичних виданнях XIX-XX ст. показав, що в працях видатних педагогів і просвітителів порушено чимало важливих питань, які не втратили своєї актуальності й сьогодні, за детального їх вивчення, можуть дати відповіді на сучасні проблематичні питання педагогіки.

У вітчизняній історії педагогіки до теоретиків – методологічних проблем вивчення персоналій видатних науковців, педагогів, громадських діячів та до історії українського шкільництва звертались О. Адаменко, А. Алексюк, Л. Березівська, Г. Васюкович, Л. Ваховський, Л. Вовк, Н. Гупан, І. Добрянський, Н. Калиниченко, І. Крилов, В. Майборода, О. Сухомлинська. З цими роботами пов'язані дослідження, у яких розкриваються основні напрями й засади розвитку національної системи освіти та виховання нового покоління української молоді: М. Гриньової П. Дроб'язко, І. Зязюна, О. Микитюка, В. Моляка, В. Сухомлинського та інших.

Життєвий шлях визначається, як перебіг людського життя в часі, послідовні зміни способу життя у зв'язку з розвитком самої людини, зі змінами реальних умов її життєдіяльності.

Життєвий шлях О. О. Богомольця – це єдиний творчий процес, спрямований на саморозвиток та самореалізацію вченого. О. О. Богомольця пройшов складний і цікавий життєвий шлях, який є прикладом для наслідування. Олександр Олександрович Богомольць є блискуче відомим, як неперевершеним теоретиком медицини, блискуче талановитим вченим, що

запровадив сміливі ідеї та винаходи в практику охорони здоров'я у вигляді наукових розробок з ендокринології, онкології, фізіології та патофізіології. Наукові винаходи Олександра Богомольця спрямовані у рекомендаціях з продовження тривалості людського життя. Діяльність видатного вченого О. О. Богомольця і його наукових шкіл являється цілою епохою в розвитку вітчизняної медико-біологічної науки. За талановитістю, енциклопедичною освіченістю, широтою великих інтересів, своєю цілеспрямованістю і постійних результативно експериментальних пошуків О.О. Богомольцю не поступається місце поруч із видатними фізіологами і патологами – Іваном Сеченовим, Іллею Мечниковим, Іваном Павловим.

Дослідженню життєвого шляху і наукової діяльності видатного вченого О. О. Богомольця присвячені праці В. Барштейн, Т. Кир'ян, В.Портніченко, С. Комісаренко, В. Кузьмич, Р. Торчевський, Ю. Дупленко, С. Рой, Г. Костюк, О.Богомолец, О. Бондаренко, Ю. Роговий, Ю. Єрмолов, Н. Медведєва, Н. Піцик, Ю. Віленський, В. Березовський та інші.

В.Ю. Барштейн в своїй статті «Академік О.О. Богомолец у пам'ятках матеріальної культури» надрукованій у журналі Вісник НАН України, 2011 року №9, присвячує праці питанням патологічної фізіології, ендокринології, вегетативної нервової системи, онкології, ученню про конституції, проблемам довголіття. Створення ученим теорію про фізіологічну систему сполучної тканини, до якої досліджував різноманітні сполучнотканинні клітини і міжклітинні утворення також описує пам'ятки матеріальної культури присвячених О.О. Богомольцю.

Т. Кир'ян У статті « Діяльність медичних наукових шкіл академіків О.О. Богомольця, М.Д. Стежеска та В.П. Філатова (II половина XX Століття) надрукованій у 2012 р. в журналі «Проблеми підготовки сучасного вчителя» розкриває передумови виникнення та особливості діяльності медичних наукових шкіл [5, с.208].

У сузір'ї українських учених ім'я академіка О.О. Богомольця сяє зіркою першої величини. Олександр Олександрович являється без перебільшення одним з лідерів світової медико-біологічної науки. Лікар-гуманіст, Олександр Олександрович його мрія була продовження людського життя, повернути вкрадені хворобами «мільйони сонячних днів». Його ідеї стали наріжним каменем багатьох сучасних теорій, він відкрив

принципи профілактики й лікування, широко використовувані сьогодні в медицині. 24 травня 2011 р. виповнилося 130 років від дня народження талановитого науковця. З нагоди річниці Верховна Рада ухвалила постанову «Про відзначення 130-річчя з дня народження видатного українського вченого медицини Олександровича Олександровича», в Національній академії наук України з нагоди річниці відбулися ювілейні Загальні збори. Тож не буде зайвим іще раз перегорнути сторінки життєвого літопису цієї визначної постаті у вітчизняній і світовій науці. Так описує С. Комісаренко (до 130-річчя від дня народження академіка О.О. Богомольця).

Як описує у своїй публікації Світлана Науменко, молодший, що є науковим співробітником Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, В рамках невеликої журнальної публікації, що важко розкрити всю геніальність та багатогранність особистості академіка О. О. Богомольця: понад усе він любив науку і віддавався їй повністю, любив музику і природу, любив людей, всіляко підтримував талановиту молодь, завжди заохочував творчість та ініціативу. От як характеризувала свого вчителя і соратника, член-кореспондент АН Української РСР професор Н. Б. Медведєва: «При ньому всі люди ставали кращими, бо він своєю присутністю облагороджував людей. Він надихав людей на працю, від нього йшла радість завжди бадьорої та напруженої творчої, дружньої праці».

Заслужує на увагу та детальне опрацювання книги автором якої є Піцик Ніна Ємельяновна у книзі автор трактує те, що серед біографій великих учених біографія патофізіолога А. А. Богомольця виділяється своєю незвичністю. Життя його сповнене драматизму, захопливості та разом з тим дивовижної цілісності. Дворянин, син політичної каторжанки, що народився у в'язниці, за радянських часів став видатним вченим-експериментатором і філософом, організатором науки й громадським діячем. Лікар-гуманіст, він мріяв продовжити людське життя, повернути людству вкрадені у нього хворобами "мільйони сонячних днів". Наукова біографія А. А. Богомольця — плід десятирічної копіткої праці. Робота відрізняється лаконічністю, чіткістю, дохідливістю. В більшості своїй це одухотворена художня проза оригінальної форми, доступна самому широкому читачеві [3, с.271].

Ю.К. Дупленко, доктор медичних наук, професор, професор кафедри екології, Національний університет «Києво-Могилянська академія» МОН України. Як зазначав автор, що саме зв'язок О.О. Богомольця зі школою Мечнікова викликав інтерес до вивчення проблем імунітету і реактивності. Великий вплив новоросійського професора, М.Г. Ушинського, який долучив О.О. Богомольця до ідей видатного патолога В.В. Пашутіна та до бактеріологічних досліджень. Значну увагу приділив О.О. Богомольцю перебудові структури Академії наук України: створення інститутів замість окремих лабораторій, кафедр і кабінетів, забезпечення їх сучасним обладнанням та залучення до них здібних молодих вчених. Переглянувши аналіз наукових праць вченого, присвячені насамперед вивченню реактивності організму в нормальному і патологічному стані. Можна виділити, що дослідження О.О. Богомольця сприяють розвитку майже всіх галузей патологічної фізіології. Насамперед створив концепцію фізіологічної системи сполучної тканини, розробив і запровадив у практику антиретиккулярну цитотоксичну сироватку (АЦС) як ефективний лікувальний засіб при різних захворюваннях, де потрібна стимуляція захисних сил організму і репаративних процесів.

Науковий доробок ученого розкриває і його правнука Ольга Богомолец на своєму персональному сайті описує історію родини, відносини та традиції в сім'ї, життєвий шлях, наукову діяльність Олександра Олександровича [1].

Серед біографічних творів про О.О.Богомольця варто виділити працю його єдиного сина В Національному календарі «Події та персоналії» Ю. Віленський в публікації, «Доброчинець з роду Богомольців» описує про працю сина Олександра Олександровича, який продовжив справу батька, а також говорить коли син плідно допомагав Олександрю Олександровичу в його наукових та суспільних справах. Олег Богомолец завідувач лабораторії патофізіології Українського НДІ фармакології і токсикології (1953-1980). Також був завідувачем кафедрою патофізіології Київського інституту удосконалення лікарів. Член кореспондент АН УРСР (1964), заслужений діяч науки і техніки УРСР [2, с.247].

Педагогічний доробок видатного науковця, зокрема його внесок у справу

підготовки молодих наукових кадрів та формування наукових шкіл, ще потребує системного розгляду та вивчення.

Великий внесок Богомольця у розвиток науки відзначаються у засобах масової інформації та в мемуарах його колеги, учні й наступники:

О.О. Богомолец залишив після себе велику спадщину – Інститут фізіології АН України в Києві, який як і Національний медичний університет названий на його честь.

Історія університету тісно пов'язана з лікарською діяльністю плеяди видатних українських вчених-медиків: М.І. Пирогова, М.В. Скліфосовського, О.П.Кримова, Ф.Г. Яновського, Д.М. Стражеска, Л.В. Громашевського, О.М. Марзеєва та багато інших, які заклали основи сучасних науково-педагогічних напрямів діяльності вищого медичного закладу.

Інститут фізіології імені О. О. Богомольця НАН України. Роботи Інституту відзначено 10 Державними преміями СРСР та України, 17 преміями імені О. О. Богомольця, 3 преміями імені І. М. Сеченова (Володимир Скок, 1971; Платон Костюк, 1977; Пилип Серков, 1989) та 2 імені І. П. Павлова, співробітники Інституту багаторазово відзначалися державними нагородами. Вчені Інституту багаторазово визначаються переможцями конкурсів на отримання міжнародних грантів, грантів Академії Наук, Уряду та Президента України.

Авторитет Олександра Олександровича у світі надзвичайно великий. Його справедливо називають одним з найвидатніших медиків ХХ ст. О.О. Богомолец виховав велику наукову школу патофізіологів (Р.С. Кавецький, М.М. Сиротинін, Й.М. Нейман, Н.Б. Медведева, А.Р. Перельман, Є.О. Татаринів, М.М. Горев, В.П. Комісаренко, П.Д. Марчук, М.Н. Зайко, Олег О. Богомолец та багато інших). Понад 60 % кафедр патофізіології в СРСР очолювали його учнями першого, другого і навіть третього покоління.

Також внесли великий внесок в сучасну медичну науку, та на ім'я котрих названі велика кількість навчальних, наукових та лікувальних закладів в нашій країні вітчизняні патофізіологів – О.В. Репр'ова, Г.М. Крижановського, М.М. Сиротиніна, В.П. Комісаренка, Р.С. Кавецького, В.В. Вороніна, А.Д. Сперанського, М.Н. Зайка, П.Д. Горизонтова, А.Д. Адо та інші.

До ювілею наукових діячів їх колеги, учні, послідовники писали спогади про життя й діяльність, що представляють свого роду вітальні листівки.

В Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця відбулися ювілейні (Сорокові) Читання імені О.О. Богомольця. Захід, який відбувся 15 травня 2018 року, об'єднав провідних науковців, відомих вчених та представників охорони здоров'я України, а також гостей з-за кордону. За словами в.о. ректора, професора Ярослава Цехмістера, це особлива подія для Університету, який носить ім'я славетного основоположника української школи патологічної фізіології, ендокринології і геронтології, організатора української науки, засновника перших науково-дослідних закладів медичного профілю – академіка О.О. Богомольця.

130-років від дня народження Олександра Олександровича Богомольця були надруковані наукові статті. Ю Єрмолов в своїй публікації описав Олександра Олександровича, як блискучим вченим та педагогом, видатним організатор наукової роботи, громадсько-політичного діяча, полум'яним патріотом своєї Вітчизни – таким був і залишається в пам'яті сучасників і послідовників О.О.Богомольця. Наукова діяльність О.О.Богомольця, крім того, являється блискучим прикладом успішного поєднання результатів глибоких наукових розробок з практикою медицини. В цьому відношенні він як і геніальний датський фізик Н.Бор, дотримувався думки про те, що “немає нічого більш практичного, як хороша теорія”. Вміння передбачати необхідність тих чи інших наукових розробок, виходячи із запитів практики медицини та глибокої ерудиції, теж було характерною особливістю наукового стилю О.О.Богомольця.

Зазначені діячі відзначають визнання великого особистого внеску О.О. Богомольця, одного з найвидатнішого українського вченого патофізіолога, у розвиток світової науки медицини. Вказують, що Олександр Олександрович своїми винаходами, ідеями професійно продемонстрував силу і універсальність в дослідженнях. Описують період життя та наукову діяльність вченого В.Березовський, Ю. ДуPLENKO визначають роль академіка, що Олександр Олександрович своїми оригінальними ідеями яскраво продемонстрував силу і універсальність в медицині дослідження О.О. Богомольця

сприяли розвитку майже всіх галузей патологічної фізіології. Він створив концепцію фізіологічної системи сполучної тканини, розробив і запровадив у практику антиретиккулярну цитотоксичну сироватку (АЦС) як ефективний лікувальний засіб при різних захворюваннях, де потрібна стимуляція захисних сил організму і репаративних процесів. Описують періоди життя та наукову діяльність та створення наукових центрів.

Джерелом дослідження стала автобіографія видатного вченого опублікована в книзі автором якої є Піцик Ніни вона описує, що серед біографій великих учених біографія патофізіолога Олександра Богомольця виділяється своєю незвичністю. Життя його сповнене драматизму, захопливості і разом з тим дивовижною цілісністю. Дворянин, син політичної каторжанка, що народився у в'язниці, за радянських часів став видатним вченим-експериментатором і філософом, організатором науки і громадським діячем. Лікар-гуманіст, він мріяв продовжити людське життя, повернути людуству викрадені у нього хворобами "мільйони сонячних днів".

Наукова біографія Олександра Олександровича Богомольця - плід десятирічної копіткої праці. Робота відрізняється лаконічністю, чіткістю, дохідливістю. В більшості своїй це одухотворена художня проза оригінальної форми, доступна самому широкому читачеві.

Добре описує життєвий і творчий шлях учень відомого вченого О.О.Богомольця - Кавецкий Ростислав ним була видана книга під назвою «Олександр Олександрович Богомольця». під редакцією «Наукова думка» В якій висвітлено і проаналізовано життя Олександра Олександровича [4, с.66].

Автори публікації ушановують пам'ять геніального вченого і чудової людини та долучившись до його творчої спадщини, зазначали плідність наукових ідей, висловлених ученим у галузі медицини. Ідеї Олександра Олександровича стали основою для сучасних медичних теорій, а сформовані на їх фундаменті принципи і сьогодні широко використовуються в профілактиці і лікуванні. Згадати хоча б той факт, що українець один з перших в світі вказав на очевидну зв'язок алергії та імунітету людини

Науковою спадщиною великого вченого - це цілі школи, інститути, лабораторії. Олександр Богомольця та його учні заклали основи нової галузі в медичній науці - патофізіології.

Багато його послідовників успішно розвивають ідеї свого вчителя, що допомагають, як того завжди хотів Олександр Олександрович, покращувати життя людини, а в багатьох випадках - продовжувати її.

Висновки: Олександр Олександрович Богомолец – визначний вчений медик, є освітнім та громадським діячем, чудовим організатор науки в Україні та за її межами ХХ ст. Життєвий шлях О.О. Богомольця – це зразок того, як молода людина на перекір обставинам, завдяки наполегливості, працелюбству може досягти успіхів і отримати всесвітнє визнання.

Список використаних джерел:

1. Його девіз : "життя, це ще не все, головне — служіння людям" [Електронний ресурс] // Персональний сайт Ольги Богомолец. – Режим доступу : <http://www.bogomolets.com> (дата звернення: 01.06.2020г.).
2. Богомолец О. А. Научная школа Александра Александровича Богомольца / О. А. Богомолец // Математическое естествознание: фрагменты истории. – Киев : Наук. думка, 1992. – С. 247–291.
3. Дупленко Ю. К. Старение: очерки развития проблемы / Ю. К. Дупленко. – Л. : Наука, 1985. – С. 187.
4. Кавецкий Р. С. Олександр Олександрович Богомолец / Р. С. Кавецкий. – Київ : Наукова думка, 1979. – С. 66.
5. Кир'ян Т. Діяльність медичних наукових шкіл академіків О. О. Богомольця, М. Д. Стражеска та В. П.Філатова (II половина ХХ століття) / Т. Кир'ян // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 5, ч. 1. – С. 208.
6. Комісаренко С. Життєдайні принципи вченого-гуманіста / С. Комісаренко // Вісник НАН України. – 2011. – № 9. – С. 11.
7. Педагогічна майстерність : хрестоматія. – Київ, 2008. – С. 462.
8. Пицьк Н. Е. А. А. Богомолец / Н. Е. Пицьк. – М. : Наука, 1970. – 271 с.

References

1. Bohomolets, n.d., "Olhy Ioho deviz : "Zhyttia, tse shche ne vse, holovne — sluzhinnia

Учні Олександра Богомольця говорили, що професор залучав молодь передовими громадськими поглядами, ерудицією, сміливістю, з якою він виступав проти старих авторитетів. Загалом важко оцінити педагогічний та методичний внесок видатного ученого, роблячи огляд лише на документальні джерела, адже також вважається великий вклад науковців учнів О. Богомольця його наукових шкіл є набагато значнішим. Як показує аналіз історіографічних джерел, педагогічні винаходи О.О. Богомольця мають важливе значення для перспективи методики викладання медичної науки в умовах сучасної України.

liudiam" [His motto: "life, that's not all, the main thing - serving people], Personalnyi sait Olhy Bohomolets, viewed 01 June 2020, <<http://www.bogomolets.com>>.

2. Bogomolec, OA 1992, 'Nauchnaja shkola Aleksandra Aleksandrovicha Bogomolca'[Scientific school of Alexander Alexandrovich Bogomolets], *Matematicheskoe estestvoznanie: fragmenty istorii*, Naukova dumka, Kiev, pp. 247-291.

3. Duplenko, JuK 1985, *Starenie: ocherki razvitiia problemy*, [Aging: Essays on the Development of the Problem] Nauka, Leningrad.

4. Kavetskyi, Rie 1979, *Oleksandr Oleksandrovych Bohomolets*, [Oleksandr Oleksandrovich Bogomolets] Naukova dumka, Kyiv.

5. Kyrian, T 2012, 'Diialnist medychnykh naukovykh shkil akademikiv O.O. Bohomoltsia, [Activities of medical scientific schools of academicians O.O. Bogomolets] M. D. Strazheska ta V.P.Filatova (II polovyna XX stolittia)', *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, no. 5, part 1, pp. 208.

6. Komisarenko, S 2011, 'Zhyttiedaini pryntsyipy vchenoho-humanista'[Life-giving principles of a humanist scientist], *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, no. 9, pp. 11.

7. *Pedahohichna maisternist khrestomatiia* [Pedagogical skills: textbook] 2008, Kyiv.

8. Picyk, NE 1970, A. A. *Bogomolec*, Nauka, [Science] Moskva.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2020 р.